



סא"ל צח משה, רע"ן ת"ל יבשה במפקדת זרוע היבשה



הקישור של היחידות להן סייעו. המג"ד הפך להיות מפקד הסיוע החטיבתי, ומפקדי הסוללות נהיו קציני הקישור בגדודים של אותה חטיבה. בסיום מלחמת יום הכיפורים עלו טענות קשות של המסור"לים והמג"דים לגבי שיטת הפעולה שננקטה בהקשרם. טענות אלה הצליחו לשכנע את מקבלי ההחלטות, ששינו את תפיסת ההפעלה ודאגו לנתק בין המפקדים של הדרג היורה ממשימת הקישור לאש. תפקידם של קציני הקישור הוא לפקוד על יחידות האש לירות למטרות שתוכננו, וכן לאלה שעולות במהלך הקרב. עד לפני שנים מעטות היו עסוקים קציני הקישור, לרוב, בהפעלת התותחים – הנתח העיקרי של האש היבשתית. עם חלוף השנים התפתח תחום הנשק המדויק – הקרקעי והאווירי, והיום נחשבים התותחים למנת חלקו של דרג הגדוד המתמרון, בעוד המפקדות שמעליו עוסקות לרוב במיצוי כלי הנשק המדויקים. תכנון והפעלה של נשק מדויק הם מורכבים יותר, ומחייבים הבנה עמוקה של תהליכים במנעד רחב של רמות: מן הרמה המיקרו-טקטית ועד הרמה המערכתית. לעומת העלייה במורכבות הפעילות של הדרג המקשר, הפך הירי

הפעלת האש המודרנית מושתתת על שני דרגים: דרג יורה ודרג פוקד (מקשר). הדרג היורה יכול להיות יחידת אש מכל סוג: סוללת תותחים, פלוגת נמ"ד (נשק מדויק), טייסת וכדומה. הדרג הפוקד יכול להיות כל יחידה לה משימת לחימה בשדה הקרב, ומשאבי אש מכל סוג. ברמות הפיקוד השונות, מגדוד עד פיקוד מרחבי, משתנים אופן ההפעלה וכלי הנשק (ממרגמות ועד מטוסים), אך העקרונות והתפקידים של כל אחד מהדרגים נשמרים. תפקידי הדרג הפוקד הם לתכנן ולפקוד על תוכנית אש שתסייע לו בהשלמת המשימה. תפקיד הדרג היורה – לבצע את התוכנית שהוגדרה לו על-ידי הדרג הפוקד, בנוהל קרב ובניהול קרב. לשם תכנון תוכנית האש ומימושה, נוצר בצה"ל מערך קציני קישור מקצועיים, שתפקידם להיות קציני מטה למפקד בתחום האש. עד מלחמת יום הכיפורים, הפכו בחירום מפקדי העמדה להיות קציני

קציני האש לכו קדימה

מיקום קצין האש בשדה הקרב

קצין חת"ם צריך להיות מקצועי במיצוי האש לטובת התמרון, ולא בהפעלת כלי נשק מסוים. עליו להיות במקום שיסייע למפקד המבצע למצות את האש בצורה מיטבית

בעשור האחרון אנו עדים להתפתחות דרמטית ביכולות הפעלת האש במסגרת התמרון. ההתפתחות העיקרית: לא עוד ארטילריה סטטיסטית בלבד. התותחים הפכו לחלק אחד מתוך כמה וכמה אמצעי האש המוקצים לכוחות המתמרנים.

במקביל להתפתחות אמצעי האש התפתחו גם היכולות המודיעיניות. הפוטנציאל לפגיעה באויב גדל, והכוחות המתמרנים דרשו חלופה לאש הסטטיסטית בדמות אש קטלנית ומדויקת יותר. כבר כיום הכוחות המתמרנים בכלל הדרגים יכולים להפעיל אש מגוונת, המכוונת להשגת תוצאות שונות, קטלניות במידה מרובה או פחותה, לפי הצורך המתפתח של שדה הקרב. בהתאם קציני הקישור לאש ביחידות היבשה נדרשים להיות בקיאים וכשירים להפעלת אמצעים, שעד לא מזמן היו כולם ברמת האוגדה ומעלה.

המורכבות של הפעלת האש, האילוצים הרבים והמידיות לה היא נדרשת, הופכת את מקצוע הקישור לאש למורכב עד מאוד בהיבטי התכנון, ההפעלה והבקרה. מעבר לכך, השתנות האויב והמעבר לשיטות לחימה כמו הימנעות ממגע, יוצרים אתגרי גילוי מטרות,

בכלי הנשק, בדרג העמדה, לפשוט ולאוטומטי יותר. למרות התהליך הזה, נראה כי קציני האש, קציני התותחנים המוכשרים, עדיין מתפתחים דרך מעבר בין עמדות הירי השונות – תותחים, רקטות, נשק מדויק וכדומה – ושם הם משכללים את הפעולות הפשוטות יותר, ומשקיעים פחות בשכלול הדרג המקשר, זה שמשפיע על הקרב בצורה משמעותית יותר. במאמר זה אטען כי קציני האש צריכים להיות במקום הקריטי, זה שיסייע למפקד המבצע למצות את האש בצורה הטובה ביותר – להיות מלפנים.

מגמות בהפעלת האש הטקטית

לאורך שנים הייתה הארטילריה (תותחים ומרגמות בעיקר) כלי הסיוע היחיד למבצע היבשתי. קציני הקישור הכירו את כלי הארטילריה, ורכשו מקצועיות רבה בהפעלתה. מדי זמן נוספה כשירות שאותה היו צריכים הקצינים להשיג. פעם היה זה אמל"ח חדש לשימוש, ופעם הייתה זו תרגולת חדשה. חידושים אלה נלמדו בקורס הקצינים ובמרכזי האימונים של חיל התותחנים, וכך הם מבוצעים עד היום.



תרגיל חת"ם. היום מרבית הלחימה של האויב מתבצעת בשטחו. המסקנה המתבקשת היא שהמגמה בהפעלת האש הטקטית מתהפכת. צילום: דו"ץ

עם זאת, חשוב שמי שמפעיל את האש יבין מהם סוגי החימושים העומדים לרשותו ומה התוצאה שיכולה להיות מושגת עליהם. כך לא פעם הוא יידרש לעשות התאמות בין השגת תוצאה ובין החימוש המוקצה לה. בסוף תהליך, צריך להגיע קצין הקישור לאש למפקד המבצע, כשבידו תוכנית שתואמת את התוכנית הכללית, ובעודו מנצל את כלל כלי הנשק בצורה היעילה ביותר.

כדי שקצין הקישור לאש ידע לבצע את המוטל עליו, הוא נדרש להכיר את כלל האמצעים המוקצים לו, את הטכניקות להפעלתם, להבין לעומק קרב תמרון מהו ולהיות בקיא בהשפעה של כל סוג חימוש על המטרות אליהן הוא נורה. מעבר לכך, יצטרך קצין הקישור לאש לדעת להקצות אמצעים ולבקר את ההפעלה ואת השגת התוצאה הנדרשת.

בשורה התחתונה – מקצוע האש עוסק בהתאמת "חליפת האש" למבצע התמרון, באופן בו תהווה האש כלי משמעותי להשגת המשימה. בלימוד מקצוע האש צריך להעמיק בתפירת ה"חליפה" לכל תוכנית מבצעית, בהפעלת כלל האמצעים ובמיצויים בצורה האפקטיבית ביותר.

קצין החת"ם

קצין התותחנים של ימינו עוסק בעיקר בתחום הפעלת האש מעמדת הירי, בכלל המערכים. מרבית קציני החיל מתחילים את מסלולם הצבאי ביחידת אש, שם יכלו את מרבית ימיהם מסיום קורס הקצינים ועד שישלימו את הפיקוד על אותה היחידה. במסגרת תפקידיהם יצברו הקצינים ניסיון ומקצועיות בתפעול עמדת הירי, ובמתן האש מהעמדה. ככל שיעלו בדרגות – יעסקו הקצינים פחות במתן האש, ויותר במימון משאבי היחידה כדי לאפשר לצוותי הירי השונים את מתן האש. עם צליחת פרק "מפקד יחידה" ובמעבר לדרגת אל"ם, יעברו קציני חת"ם להיות קציני המטה הבכירים באוגדה בתחום האש, ויהיו אחראים על מאמץ אש האוגדה, כלומר מתן סיוע לכוחות

שגם להן נדרש קצין הקישור לאש עלימנת לממש את תפקידו. קצין האש חייב להכיר את המורכבות הנ"ל, לפתח ידע ומיומנויות בשגרה ולהפעילן במלוא העוצמה בזמן מלחמה.

במקביל לתחום הפעלת האש בדרג הקישור, התפתח גם תחום הירי מהעמדה. הכיוון שמוכיל את התפתחות כלי הנשק הוא בעיקר פשטות ההפעלה. כלי הנשק הופכים להיות אוטומטיים הרבה יותר. הדיוק של כלי הנשק אינו תלוי כמעט באנשי הצוות, והתפעול של כלי הנשק הולך ונהיה פשוט הרבה יותר. הירי במרבית כלי הנשק הופך להיות טכני, והתקדמות הטכנולוגיה משחררת את צווארי הבקבוק שהכרנו בעבר.

טווחי החימוש גדלו מאוד, דבר שמאפשר להעמיד את כלי הנשק במקומות בטוחים ומוגנים יותר – מה שמקל על יחידות האש בהיבטים הלוגיסטיים ובהיבטי האבטחה. כמו כן, בשונה מהאויב אליו נערכנו בעבר, שהיה מסוגל לקיים מבצעי עומק, מרבית הלחימה של האויב מתבצעת היום בשטחו, תוך שהוא מאיים לרוב על אזרחים בעורף ועל הכוחות המתקדמים.

המסקנה המתבקשת היא שהמגמה בהפעלת האש הטקטית מתהפכת. בעבר הירי מהעמדה נחשב לצוואר בקבוק, והיה מורכב מכמה בחינות. לעומתו, תחום הקישור לאש היה טכני ודל. כיום אנחנו עומדים בעיצומה של תקופה בה קצין הקישור לאש ביחידה המתמרנת ניצב מול אתגרים מורכבים, ואילו העשייה בעמדה הולכת ונעשית פשוטה יותר.

מקצוע האש

מטרתו של לימוד מקצוע האש היא שימוש באש בצורה המיטבית בשדה הקרב. תכלית המקצוע היא השגת תוצאה נדרשת, בהתאם למאפייני שדה הקרב ולתוכנית של המפקד המתמרון. לטובת השגת תכלית זו צה"ל מפתח כלי נשק מגוונים, ולומד כיצד לבזר את היכולות של ההפעלה שלהם לדרג הנמוך ביותר. לא קיימת חשיבות לסוג הנשק שיורה על המטרה, ובלבד שתשיג את התוצאה הנדרשת.

היבשה ותקיפת מטרות במרחבים שהגדיר מפקד האוגדה.

אחריות על מאמץ אש זה תכיל בתוכה בניין כוח והפעלה של שני הדרגים – הדרג היורה והדרג הפוקד. בחירום, יהיה תפקידו של מפקד מאמץ האש האוגדתי לתרגם את כוונת מפקד האוגדה לתוכנית אש מגוונת ומותאמת ליעדיו של האחרון. השאלה הנשאלת היא האם קצין האש הנ"ל הוכשר לתפקידו, וצבר ניסיון בהפעלת אש בדרגים השונים? האם הוא התפתח במהלך השנים, כך שיוכל להבין את המורכבות של תפקידו עד תום?

במהלך השנים שיבץ חיל התותחנים את קציניו בעמדות הירי השונות. בתחילה היה הקצין גרל באותו המערך, ובתחילת העשור הנוכחי נעשתה "קפיצה", אחריה נשלחו קצינים בין המערכים השונים כשיטה לפיתוח קצין מקצועי יותר. מאחורי השיטה הזו עומדת המחשבה כי במסגרת התפתחותו המקצועית מוטב לו, לקצין, אם יעבור בין יחידות האש השונות וילמד תפעול של כלי נשק חדשים. כך יוכל להבין את תחום האש בצורה טובה יותר.

אך האם קצין חת"ם הופך מקצועי יותר אם הוא עובר בין כמה שיותר עמדות ירי של כלי נשק שונים? האם המעבר בעמדות השונות הופך אותו מוכשר יותר במיצוי האש בשדה הקרב?

השאלה שצריכה להישאל בנוגע לפיתוח כוחה האדם למקצוע ספציפי היא: מה הם התכנים הרלוונטיים ביותר למקצוע, שבהם נרצה להשקיע את זמן ההכשרה והמסלול של כל מוכשר? כיצד

כל האש ברמה הטקטית מוכוונת סיוע לתמרון, ולכן קצין חת"ם מקצועי צריך להיות המומחה שימצא אותה בשדה הקרב בצורה האפקטיבית ביותר

נוכל להציב את הקצין לשירות כשבעלותו הידע הנדרש לביצוע תפקידיו? עלינו לשאול את עצמנו אם משימת מתן האש ותפעול עמדת הירי נותרו המורכבות מבין המשימות, ואם בה צריך להשקיע את מיטב הזמן ואת רוב הזמן. לחלופין, עלינו לתהות שמא משימת מיצוי האש תוך-כדי לחימה הופכת למורכבת מבין המשימות, ולכך יש להכווין את ההכשרה ואת מסלול הפיתוח של הקצין.

המלצות

קצין חת"ם צריך להפוך לקצין אש. קצין האש לא יתמחה בהפעלת כלי נשק ספציפי, אלא יהיה בעל ידע הקשור במיצוי האש ברמות השונות ביבשה. הכשרת הקצין צריכה להיות גנרית ככל הניתן, ועליה להכיל תכנים של תכנון האש בשלב נוהל הקרב, והפעלתה באופן אפקטיבי במהלכו. בדומה להכשרת שלב שמבוצעת בחילות המקצועיים (לוגיסטיקה וחיומוש) צריך כל קצין אש להיות מוסמך להפעלת אש בדרגה הרלוונטית לו. כך, קורס קציני חת"ם יכשיר את הקצין להפעלת כל האש הזמינה לרמת צוות הקרב (לרבות אש אווירית ומדויקת לסוגיה). קצין ברמת רס"ן יוכשר להפעלת אש

ברמת החטיבה, ולתפקידים הרלוונטיים באוגדה. קצינים ברמת סא"ל יוכשרו לפיקוד על מרכז אש אוגדתי.

במסגרת מסלול הפיתוח הגנרי שלו, על קצין האש להיות מוצב ביחידות מתמרנות, לפחות לתפקיד אחד בכל דרג – קת"ק (קצין תצפית קדמי), קש"א (קצין שיתוף ארטילרי), מס"ח (מפקד סיוע חטיבתי) – על חשבון קצינים בדרג היורה. על זרוע היבשה לתעדף את הצבת קציני האש בצוותי הקרב הגדודיים על חשבון הקצינים בעמדות הירי, ולהטיל סמכויות נוספות על מפקדים שאינם קצינים, בקבע ובסדיר.

עלינו לגרום לכך שהיחידות המתמרנות ימצו את האש בצורה הטובה ביותר, וזאת רק על-ידי הצבת הקצינים המתאימים ביותר למול המשימות המורכבות ביותר – משימות תכנון האש והפעלתה תוך כדי הקרב ומתוך שדה הקרב.

המצב כיום, בו בעמדה הקריטית ביותר בתחום האש נמצאים אנשי מילואים (גם במסגרת היחידות הסדירות), מביאה לפגיעה בתחום. קצין המילואים הממוצע אינו יכול להישאר כשיר, מעודכן ובכושר הגופני המספק כמו הקצין הסדיר הממוצע.

מקצוע האש עוסק בהשפעה על התמרון, והשפעה כזאת מושגת בהפעלה מושכלת של אש מותאמת לרעיון המבצעי, ככל הניתן, ותוך-כדי להלימה ממש. בעמדות הקריטיות, כקציני קישור ביחידות המתמרנות, וודאי בצבא הסדיר, עלינו להציב קצינים סדירים. כך תוכל האש לקבל את הביטוי המשמעותי ביותר, ולהיות דומיננטית, מתפתחת כל העת ומשפיעה על המלחמה בצורה המיטבית.

סיכום

אם בעבר חשבנו כי ההשפעה על יעילות הירי ועל מהירותו היא המקום בו אנו צריכים להשקיע את מיטב מאמצינו, הרי שהיום היעילות והמהירות נקבעות על-ידי איכות האמצעים הטכנולוגיים שיש ברשותנו. שמירת האש כמרכיב רלוונטי תתקיים אם נשכיל להשקיע את המשאבים השונים – אנשים, אמל"ח, הכשרות וכדומה – בהשפעה על היחידה המתמרנת, מתוך שדה הקרב.

כל האש ברמה הטקטית מוכוונת סיוע לתמרון, ולכן קצין חת"ם מקצועי צריך להיות המומחה שימצא אותה בשדה הקרב בצורה האפקטיבית ביותר. מורכבות התמרון למול פשטות הירי בכלי הנשק, מחייבות אותנו להגדיר את ציר ההתפתחות של דרג קישור לאש כ"ציר הקריטי". נכון שנפנה את מיטב משאבי בניין הכוח כדי להשפיע על ציר זה בצורה המיטבית. בציר זה יהפוך קצין חת"ם לרלוונטי הרבה יותר, ובו יצליח לממש את תכלית האש בצורה המשמעותית ביותר, ולהשפיע על שדה הקרב בדרגים השונים.

למרות שבשנים האחרונות מתקיימת מגמה מתמדת של הליכה בנתיב זה, כיום עדיין מיטב הקצינים המקצועיים של חיל התותחנים לא מהווים חלק מן "הציר הקריטי". את מרבית המשאבים שלנו, בהכשרות ובכוח אדם, אנו ממשיכים להשקיע דווקא במקום שהופך לפשוט יותר לתפעול, הוא עמדת הירי.

קציני חיל התותחנים צריכים להשקיע את מיטב זמנם בלימוד שדה הקרב המתמרן, תוך עימות עם הסוגיות המורכבות ביותר של הפעלת האש. קצין חת"ם צריך להיות מקצועי במיצוי האש לטובת התמרון, ולא מקצועי בהפעלת כלי נשק מסוים. המשימה הטכנית של הפעלת אש מעמדה צריכה להיות השולית יותר. בסופו של דבר, בניין הכוח לאש הטקטית צריך להיות מותאם לנהלים הגדולים מתוצריה – כוחות היבשה.

